

-Araştırma Makalesi-

**Sinemanın “Yedinci Sanat” Olma Niteliği:
Ricciotto Canudo’nun Schopenhauer ve Hegel Felsefelerinden
İlham Aldığı Bütüncül Sanat Görüşü Üzerine Bir İnceleme**

Tunç Yıldırım*

Özet

1907 gibi çok erken bir tarihten itibaren film eleştirileri yazmaya başlayan gazeteci, edebiyat eleştirmeni, müzikolog, romancı ve senarist Ricciotto Canudo, 1900’lerin başında modern sanatın beşiği Paris’e yerleşen İtalyan kökenli bir avangart sanat düşününü entelektüel olarak sinemaya “yedinci sanat” payesini vermiş seçkin bir sinema estetikçisi olarak kabul edilir. Bu denemecinin özgün düşüncesinde sinema bir sanat biçimi olarak kendinden önceki altı geleneksel sanata (mimari, musiki, resim, heykel, şiir ve dans) eklenir çünkü sinema aynı anda plastik sanatların, ritmik sanatların, bilimin ve sanatın füzyonudur yani birleşimdir.

Club des Amis du Septième Art (Tr. Yedinci Sanatın Dostları Kulübü) isimli öncü sinema kulübünü Paris’te kurarak yeni bir sanat olarak kabul ettiği sinemanın misyonerliğine ve propagandacılığına soyunan Canudo’nun ismi bu davası için radikal manifestolar (La naissance d’un sixième Art: Essai sur le cinématographe, Manifeste des sept arts) kaleme alan, bu uğurda uzman dergi çıkaran (La Gazette des Sept Arts) ve sinema estetiğini önemli makalelerinde açıklamaya girişen (L’esthétique du Septième art) büyük sinema düşünürü hatta kuramcısı olarak anılır. Peki, sinemanın özgül estetiğini tutkulu şekilde savunan ve söz konusu yeni ifade aracını saf bir sanat şeklinde yücelten bu Latin milliyetçisi sanatseverin tefekküründe yer bulan yedinci sanat fikrinin oluşumunda Schopenhauer ve Hegel felsefesi hangi rolleri oynamaktadır? Canudo’nun kültürel bagajında bu filozofların etkili yeri nedir? Sinema ya da Canudo’nun özgül deyişiyle “sinegrafi” neden modern zamanların olmazsa olmaz yedinci hatta total (tam, toplam, bütüncül) sanattır?

Bu makalede; sinema estetikçisi, kuramcısı, denemecisi ve eleştirmeni kimliklerine sahip Canudo’nun sinemaya adadığı yedinci sanat söylemi ile sinema sanatı hakkındaki felsefi düşüncesi, Schopenhauer ve Hegel gibi iki filozofun sanat felsefesi ile olan yakın ilişkileri bağlamında, tarihsel ve karşılaştırmalı bir okuma yöntemi çerçevesinde hareket edilerek çözümlenecektir.

Anahtar Kelimeler: Canudo, yedinci sanat kuramı, sessiz sinema estetiği, Schopenhauer, Hegel, Wagner, Romantizm.

*Doç. Dr., Düzce Üniversitesi, Sanat, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Düzce, Türkiye.

E-mail: tuncyildirim@duzce.edu.tr

ORCID : 0000-0003-2546-4517

DOI: 10.31122/sinefilozofi.1062427

Yıldırım, T. (2022). Sinemanın “Yedinci Sanat” Olma Niteliği:

Ricciotto Canudo’nun Schopenhauer ve Hegel Felsefelerinden İlham Aldığı Bütüncül Sanat Görüşü Üzerine Bir İnceleme. Sinefilozofi Dergisi, Özel Sayı (4) 2022.

Geliş Tarihi: 24.01.2022

Kabul Tarihi:02.05.2022

-Research Article-

The Quality of Cinema as the “seventh art”: A Study on Ricciotto Canudo’s New Total View of Art Inspired by the Philosophies of Schopenhauer and Hegel

Tunç Yıldırım*

Abstract

Ricciotto Canudo is a journalist, literary critic, musicologist, novelist and screenwriter who began writing film reviews as early as 1907. He is also an Italian-origin avant-garde art-loving intellectual who settled in Paris, the cradle of modern art, in the early 1900s. Canudo is considered an outstanding cinematic aesthetician who had given cinema the honor of the “seventh art”. In the original thought of this essayist, cinema, as an art form, is added to the six traditional arts (architecture, music, painting, sculpture, poetry and dance) because this new expression is the fusion of plastic arts, rhythmic arts, science and art at the same time.

By founding the pioneering cinema club Club des Amis du Septième Art (Club of Friends of the Seventh Art) in Paris, Canudo, as a propagandist of cinema, embarked on the missionary of cinema, which he accepted as a new art. Canudo’s name is also known as a great cinema thinker, even an elite theorist, who wrote radical manifestos (La naissance d’un sixième Art: Essai sur le cinématographe, Manifeste des sept arts) for his cause, published a specialist magazine (La Gazette des Sept Arts) for this cause, and attempted to explain cinema aesthetics with some important essays (L’esthétique du Septième art). Well, what roles do the philosophies of Arthur Schopenhauer and Georg Wilhelm Friedrich Hegel play in the formation of the idea of “seventh art”, which took place in the conception of this Latin nationalist art lover, who passionately defends the specific aesthetics of cinema and glorifies this new expression as pure art? What is the influential place of these philosophical figures in Canudo’s cultural background or cultural baggage? Why is cinema or, in Ricciotto Canudo’s specific words, “cinégraphie” the indispensable seventh or even total (holistic) art of modern times?

In this study; the seventh art discourse of Canudo, who is at the same time a cinema esthetician, theorist, essayist and critic, and his philosophical thought about the new art of cinema will be analyzed in the context of his close relations with the art philosophies of two German philosophers such as Schopenhauer and Hegel. In order to do this, it will be acted within the framework of a historical and comparative reading method.

Keywords: *Canudo, theory of seven arts, silent cinema aesthetics, Schopenhauer, Hegel, Wagner, Romanticism.*

*Doç. Dr., Düzce Üniversitesi, Sanat, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Düzce, Türkiye.

E-mail: tuncyildirim@duzce.edu.tr

ORCID : 0000-0003-2546-4517

DOI: 10.31122/sinefilozofi.1062427

Yıldırım, T. (2022). Sinemanın “Yedinci Sanat” Olma Niteliği:

Ricciotto Canudo’nun Schopenhauer ve Hegel Felsefelerinden İlham Aldığı Bütüncül Sanat Görüşü Üzerine Bir İnceleme. Sinefilozofi Dergisi, Özel Sayı (4) 2022.

Geliş Tarihi: 24.01.2022

Kabul Tarihi:02.05.2022

Extended Abstract

This article, which was first presented as a paper, at the fourth International Symposium on Cinema and Philosophy, organized in Ankara by *Sinefilozofi* journal, an expert and institutional medium where cinema-philosophy relations have been scrutinized for years, is designed as a definitive critique. In fact, I wrote this study to refute an archaic view towards the art of cinema, which rejects it with a conservative as well as anachronistic and retrospective stance. This archaic view in question presents the unilateral and prejudiced ideological representations of *Hollywood Accomplice*, which represents the mainstream of popular American cinema, and the collaboration of imperialism as evidence. Alev Alatlı (2021, p. 16) as an intellectual, writer and distinguished figure, who was also educated in the discipline of philosophy, received a prestigious academic formation in some American universities, and is cherished today in accordance with the zeitgeist, writes the following lines in the second edition of her polemical book:

"At the time, respectable people may have dictated that cinema was an art to be taken seriously. But to me, there is no such thing as the seventh art of cinema." Italics are by the author.

However, acknowledging and explaining the theoretical views of Ricciotto Canudo more than a hundred years ago is essential in this text to defend the "aesthetic legitimacy" and "intellectual gains of cinema", which it has achieved during the silent period of film history. Because Canudo's thought defines cinema as a total synthesis art that covers, summarizes and surpasses all previous branches of art in.

I prepared my work by opposing this preconceived ideological view that equates cinema with Hollywood, one of the major representative forms of popular art, but without entering into polemics with it. According to Alatlı, the dangerous Hollywood cinema should be shut down or at least rebooted. However, in the 1920s, Canudo's theory showed how cinema was designed as an holistic art by utilizing and developing the aesthetic doctrines of some great western thinkers like Georg Wilhelm Friedrich Hegel (quintuple fine arts system), Arthur Schopenhauer (bi-polarization between the arts of time and space) and Richard Wagner (concept of *Gesamtkunstwerk*). Exactly in this post-romantic context, cinema became the seventh art and reached a synthesis of fine arts including the arts of time and space.

Moreover, while Canudo lays the aesthetic foundations of the seventh art, he emphasizes the importance of the genius of cinema like Charlie Chaplin, the eminent master of comedy and slapstick, two dominant genres in Hollywood that Alatlı despised. In addition, unlike the theatrical-influenced European films, he mainly included the aesthetic of "visual drama", which he showed was unique technique to the silent American cinema of the period. In Canudo's concept of *visual drama*, which stems from Wagner's idea of *total work of art*, cinematic aesthetics stands out with its originality and completely rejects all theatrical effects. On the other hand, according to him, cinema as a newly born art unites with painting, which is essentially a plastic art, and music, which is an abstract art of time.

Sharp ideological critiques of various popular movies that have turned into box-office hits in Hollywood cinema, which propagate the American dream, individualism and way of life, that is, the *American official ideology*, have already been made and are being made on the axis of gender and cultural studies (See Dubois, 2008, pp. 13-135). However, criticizing some of the status quo films (which spread conservative ideas) produced by Hollywood in its long historical process should not mean rejecting (even contemptuously) the cinema in general and American cinema in particular. This false attitude cannot be explained by an oppositional intellectualism or artistic and philosophical elitism, because behind the invention of the idea of the seventh art there is an intellectual, artist and theorist such as Canudo, who is highly cultured and elite in art philosophy.

As a result, this article aims to understand and analyze the idea of cinema art of a pioneering theorist like Canudo, who left his mark on early cinema theory with his original writings.

Giriş

“Tapınaklarda, tiyatrolarda ve her neslin panayırlarında gerçekleşen antik Şölenin son evrimi, Şölenin görkemli vaadi, bilinçdışı bekleyişi.”¹

Uluslararası üne sahip sinema kuramcısı Francesco Casetti, sinema araştırmaları disiplininin klasikleşmiş bir çalışmasına dönüşen *Teorie del cinema* eserini 1993'te Milano'da neşrederken Batı'da (bilhassa İtalya, Fransa ve ABD'de) sinema fenomenini “düşünen, tanımlayan, inceleyen ve gözlemleyen” kuramları 1945-1990 arasını kapsayacak şekilde dönemselleştirmişti (Casetti, 2000, p. 5). Sinema araştırmalarına büyük önem veren Fransa ve Birleşik Devletler'in en meşhur üniversitelerinde kariyer yapan bu İtalyan uzmana göre Ricciotto Canudo'nun da katkılarıyla karakterize edilen “klasik teorilerin mevsimi” artık geçmişte kalmıştı (Casetti, 2000, p. 6). Casetti'ye göre sinema teorisi sahasında İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yeni bakış açıları ile yeni çözümleme tipleri ortaya çıkmıştı ve bu dönem öncekini karmaşıklıkla birçok yönden aşıyordu².

Ancak sinema düşünürü ve araştırmacısı olarak “sinemanın bugünkü durumu” ve “daha önemlisi nerede olduğu” hakkında tefekkür eden Casetti, “temel bileşenlerini kaybettiği ve benzeri görülmemiş fırsatlar kazandığı bir çağda sinemaya ne olmaktadır?” sorusuna kuramsal cevaplar aradığı yakın tarihli bir makalesinde mecburen yirminci yüzyılın ilk yıllarındaki film teorilerine başvurdu. Böylece, bir çeşit *deneyim* olarak kabul ettiği sinemanın her zaman bir görme biçimi, bir yaşam biçimi, bir duyarlılık biçimi ve bir anlayış biçimi olduğunu ifade etti (Casetti, 2021, p. 176). Casetti'nin “her şeye rağmen sinema” deyip sinemayı yeniden konumlandırma çabasında deneyim kavramına geri dönüşü onu, aynı zamanda Canudo'nun sinema zaviyesine başvurmaya zorunlu bıraktı. Casetti'ye göre Canudo yazılarında devamlı olarak sinemanın izleyenler tarafından “denenen” ve “deneyimlenen” yeni hissetme biçimlerini ve yeni sosyal bütünlükleri nasıl mümkün kıldığına odaklanmıştır (2011, p. 83).

Realist bir teorik perspektiften “filmsel görüntü bizi gerçeklikle hatta yaşamla temasa geçirir” diyen Casetti bu görüşüne dayanak olarak ilk sırada Canudo'nun düşüncesine başvurur ve Canudo'nun sinemanın sanatsallığını savunarak onu Güzel Sanatlar Sistemi ile bütünleştirdiği “Altıncı Sanatın Doğuşu³” manifestosu ile estetik meşruyetini ispatlamaya giriştiği “Yedinci Sanat Üzerine Düşünceler⁴” gibi temel kuramsal yazısı Casetti'ye göre sinemanın gerçekliği bütünlüğü içinde yakalama yeteneğinin altını çizer, sinemayı hayatın mükemmel bir şekilde yeniden üretimine iter ve sinemanın esasen yeni bir yazı biçimi olduğunu iddia eder (Casetti, 2021, p. 180). Casetti'nin İtalya'daki erken sinema kuramcılarına yönelik sonraki antoloji çalışması, Canudo'nun henüz 1908'de yazdığı bir metinle sinemayı, modernitenin örnek bir nesnesi olarak geliştirdiğinden bahseder (Casetti, 2017, p. 15).

Casetti'nin 2015 tarihli “Sinemanın Yeniden Konumlandırılması” adlı teorik denemesinde erken dönem sessiz sinema teorisinin ana figürü Canudo'ya dönmesi, 1926'da yayımlanan kuramsal kitabı *Le cinématographe vu de l'Etna* içinde Canudo'nun sinema teorisindeki özgün yerini vurgulayıp, bu öncüye saygı duruşunda bulunan genç film yönetmeni, sinema kuramcısı ve İzlenimci sinema hareketi temsilcilerinden Jean Epstein'i hatırlatır. Epstein'e göre henüz 1911'de film, uygulamada ve kuramda okullu çocuklar için bir eğlenceyken,

¹ Ricciotto Canudo'nun sinemayı tanımlaması (Akt. Pezzella, 2006, p. 27). *İtalik* vurgular benim.

² Keza Atlantik ötesinde Batı kökenli sinema teorilerini derinlemesine tahlil etmeye 1976'da başlayan Dudley Andrew (2010, p. XXXVII), Canudo'nun sinema kuramını yeterli derinlikte bulmadığı için yoğun biçimde işlemeyi uygun görmez. Andrew (2010, p. 56), içlerinde ilk adımları atan Canudo'nun da olduğu Fransız sinemasever entelektüel çevresi hakkında sadece şu saptamayı yapmakla yetinir: “[...] bu film tutkunu insanlar sinemanın yalnızca bir sanat dalı olduğunu düşünmekle yetinmiyorlardı, aynı zamanda filmin bağımsız bir sanat dalı olduğunda ısrar ediyorlardı.”

³ Canudo, 1911, pp. 169-179.

⁴ Canudo, 1927, pp. 29-47.

Canudo sinemanın harika bir yeni lirizm aracı olabileceğini ve olması gerektiğini anlamıştır (Akt. Agel, 1966, p. 8)⁵. Bu tarihsel tespitini ileriki yıllara taşıyan Epstein için (1955, p. 84) Latin şair Ricciotto Canudo, hiç şüphesiz ki, 1910 veya 1911'den itibaren "yedinci sanat" kelimesini telaffuz etmiştir⁶. Bu kavramı "göz kamaştırıcı bir kehanet" olarak niteleyen ancak birkaç yıl boyunca çok belirsiz kaldığının da özellikle vurgulayan Epstein, Canudo'nun kurduğu ve başkanlık ettiği *Yedinci Sanatın Dostları Kulübü'*ndeki⁷ toplantılarda bir araya gelen çok az sayıdaki yardımcının 1920'de bile sinemanın neden ve nasıl olağanüstü kudretli bir yeni şiir aracına dönüştüğünü belirtebilecek durumda olmasından yakındır.

Peki, Ricciotto Canudo gibi seçkin bir Frankofon entelektüelin, yazarın, şairin, sanat erbabı, edebiyat eleştirmeni ve müzikoloğun kuramsal düşüncesinde (yani estetik öğretisinde) "yedinci sanat olarak sinema" fikri nasıl şekillendi? Bu mefhumun oluşumundaki Hegel estetiğinin alametifarikası Güzel Sanatlar Sistemi sınıflandırmasının etkisi nedir? Kendisini önceleyen güzel sanatların hepsini içeren ama bu eski sanatlardaki noksanları mükemmelleştirerek zirveye çıkaran sinema sanatı ideali, Schopenhauer estetiğindeki zaman sanatları ile uzam sanatları ayrımını nasıl yeniden kullanır? Nihayetinde, güzel sanatlar panteonunun yedincisi sinema, nasıl ve neden Wagner tarzı bir total sanat eseri sentezine dönüşür? Sinemanın yedinci sanatlaşma sürecinde adı geçen Romantik filozof ve düşünür grubunun estetik öğretisinin, kuramının ve sanat felsefesinin tam etkisi nedir? Canudo, sinemayı yirminci yüzyılın başlangıcında modern bir sanat olarak vaftizlerken önceki çağın Romantik⁸ estetiğinden nasıl faydalanır? Çalışmada bu tarz sorulara cevaplar aranacaktır⁹.

Çalışmanın Kapsamı ve Yöntemi

Araştırmada kullanılacak yöntem, Canudo'nun sinema kuramını meydana getiren temel metinlerin belirli *post-romantik* bağlam içinde tarihsel ve karşılaştırmalı tematik okuma çerçevesinde çözümlenmesidir. Burada amaç Canudo'nun erken sinema kuramının felsefi, estetik kökenlerini göstermek ve ispat etmek olduğu için birincil kaynak olan seçilen yazıları ile makaleleri zamandizinsel olarak sınıflandırılmayacak fakat Hegel, Schopenhauer ve Wagner estetiğiyle tematik olarak kümelendirilip mukayeseli yaklaşımdan üç aşamada tahlil edilecektir. Neticesinde, "Canudo'nun tefekkürü ancak içinde bulunduğu tarihsel perspektife bağlı biçimde anlaşılabilir (Plasseraud, 2011)."

⁵ Canudo için sinemanın, öteki altı sanatın doruk noktası olduğunu söyleyen Agel'e göre Canudo'nun tefekküründe sinema, diğer sanatların yöneldiği toplam (yani bütüncül, total) sanattır. Sinemada bütüncül yaşam sanatını gören Canudo'nun bakış açısından sinema, hayatın anlamını ifade etmesi gereken sanattır (Agel, 1966, pp. 5, 9).

⁶ Robert Stam'a göre (2014, p. 42) "sinemanın yedinci sanat olarak nitelenmesi, benzer bir biçimde, üstü örtülü olarak sinema sanatçılarına yazarlarla ve ressamlarla aynı statüyü vermiştir." İleride görüleceği gibi "yedinci sanat olarak sinema" ifadesi Canudo'nun yazılarında 1919 senesinden itibaren ortaya çıkar.

⁷ Sinema kulübü CASA'nın kurucusu Canudo, ekranın sanatı olan sinemaya devletin destek vermesi gerektiğinin altını çizen bir söylem ile sinema davasını açıklar: "Estetik ve ticari amaçlarla sinema üretiminin entelektüel seviyesini yükseltmek." (Bkz. *Paris-Midi*, 1921, p. 1). Paris'te CASA'nın kültürel işleyişi ve entelektüel faaliyetleri hakkında bkz. Ian Aitken, 2015, pp. 178-179.

⁸ Emmanuel Plasseraud'nun altını çizdiği gibi (2011), "Romantizmle birlikte toplumda merkezi bir rol almaya başlayan sanatın kendisidir." Plasseraud sanatın Batı'da bu yükselişine sebep olarak "ruhaniyet" vurgusu yapar çünkü Fransız Devrimi'nden sonra kilise ile ruhban sınıfının temsil ettiği Hristiyanlığın gözden düşmesiyle (hatta dinin ölmesiyle) birlikte Romantik düşünürler modern Batı toplumunda "ruhu" artık sanatın temsil edeceğini ileri sürmüştür.

⁹ Canudo'nun sinema estetiği ile kuramının sanat felsefesindeki kökenlerine uzanan böyle bir çalışma özgündür çünkü Türkiye'de sessiz sinema dönemi teorisyenlerinden Canudo'nun temel yazılarının çevirileri kısmi olarak ve kopuk kopuk yapılmıştır. *Türk Dili'nin "sinema özel sayısı"* Canudo'nun sinema sanatını tiyatrodan üstün tutan görüşlerine *L'Usine aux images* kitabından aldığı kısa bir pasajla ancak yer verir (Canudo, 1968, pp. 298-300). Canudo'nun bir kısım makalelerinin Türkçe çevirilerini görmek için 1990'ları beklemek ve Boğaziçi Üniversitesi Sinema Kulübü'nün sinemasever yayın organı *Görüntü'yü* okumak gerekecektir. İşte bu amatör-sinefilik bağlamda "Altıncı Sanatın Doğuşu" Türkçeye nihayet çevrilir (Canudo, 1994, pp. 61-67).

Canudo'nun sinema hakkında 1927'de yayımlanan biricik kitabı *L'Usine aux images*, ölümünden dört yıl sonra basıldığı ve esasen bu yazıda ele alınacak uzman ile genel basında çıkan yazılarından oluşan bir derleme eser olduğu için örneklem dışı bırakılmıştır. Canudo'nun kaleminden çıkan birincil teorik kaynaklara (esasen 1908, 1911, 1919 ve 1923 tarihli makale ile manifestolara) ek olarak sinemanın sanatsallığı, sinemanın güzel sanatlara tekabülü ve Canudo'nun bu kapsamdaki özgün kuramsal düşünceleri konularında referans olmuş eserler veren, biri felsefe uzmanı Jean-Yves Chateau (2008), öteki sinema estetiği uzmanı Luc Vancheri (2018) de ikincil kaynak olarak kullanılacaktır. Fransızca *écraniste*, adını verdiği film yönetmenini apayrı bir yaratıcı olarak gören ve filmi, tıpkı müzikte romantizmin ustası Wagner'in operayı yalnız bir yaratıcının yapıtı olarak görmesi gibi, tek bir bireyin eseri olarak kabul eden Canudo'nun doğrudan film eleştirilerine odaklanan yazıları da değerlendirmeye alınmamıştır¹⁰.

Bu makalenin amacı beşerî bilimlerin iki ana disiplini felsefe ile sinema arasındaki yakın ilişkiyi yalnızca sinemada felsefi temsiller sorununa yönelik film okumalarının dar ekseninden çıkararak asıl sanat felsefesi¹¹ özüne yani sinemanın neden, niçin ve nasıl bir sanat olduğu meselesine geri getirmektir. İşin paradoksal tarafı sinemanın sanat olduğunu göstermek için Canudo, sanatın ne olduğunu sorgulamaz (Chateau, 2008, p. 36). Ancak, Canudo'nun formüle ettiği şekilde sinema, Jean-Yves Chateau'ya göre (pp. 12-13) muazzam ve eski bir teorik ve felsefi sorunu uyandırır: "Acaba, tüm sanatların aynı eser içinde sanatsal bir şekilde ilişkilendirilmesi mümkün müdür?"¹²

Hegel'in Güzel Sanatlar Sınıflandırmasının Revizyonu ile Modifikasyonu

"Sanat, ruhun madde içinde görünüşüdür."¹³

Romantik filozof Schelling ile birlikte idealist estetiğin kurucusu olan diğer isim elbette ki Hegel'dir (Farago, 2017, p. 120). Felsefeci Farago'nun (p. 126) Hegel'in sanat ilgisini özellikle belirtmesi önemlidir:

"Hegel, galerilere ve müzelere giden, sanat ve sanat tarihi üzerine kafa yoran ve görüp anladığı şeyleri başkaları için aydınlatmayı bilen bir sanat meraklısı olmuştur." İtalik vurgular benim.

Estetik deneyimi, büyük ölçüde, doğanın güzelliği deneyimiyle bağlantılı olarak ele alan Kant'ın düşüncesinden farklılaşan Hegel için estetik, öncelikle sanatla ilgili hale gelmiştir (Redding, 2021, p. 59). Sanatsal güzelliği açıklamaya filozofça çabalayan Hegel'in üniversitede verdiği estetik üzerine dersleri en ünlü ve katılımcısı en çok derslerden biri olmuştur (Pinkard, 2020, p. 587). Hegel'in estetik düşüncesinde büyük sanat formları üçlemeyle (*sembolizm/klasisizm/romantizm*) ele alınırken, farklı sanatların kronolojik kademelendirilme çabası (*mimari, heykel, resim, müzik, şiir*) filozof Luc Ferry'e göre oldukça öğreticidir (Bkz. 2012, pp. 187-190). Bilindiği gibi Hegel'de mimarlıktan şiire doğru yükseldikçe maddenin hafiflediği, ruhun derinleştiği görülür (Yetkin, 2007, p. 110). Peki, Hegel estetiğinin tarihsel olarak beşli tasnifle sıraladığı Güzel Sanatlar Sistemi Canudo'nun yazılarında nasıl bir değişikliğe uğrar? Canudo, sinemayı yeni bir sanat dalı olarak güzel sanatlar panteonuna çıkarmada ve yerleştirmede Hegel'in "beşli dizgesini"¹⁴ nasıl geliştirir? Öyle ki; bir görüşe göre Canudo'nun yedinci sanatı diğer altısının en büyük zaferidir, onların aşılmasıdır ve onların sentezidir de (Château, 2006, p. 77).

¹⁰ Fransız sinema tarihçisi Noël Herpe'e göre (1996) eleştirmen Canudo, 1921'den itibaren *auteur* sinemasının savunucusudur.

¹¹ "Sinema nedir ve neden sanattır?" soruları doğrudan sanat felsefesi disiplini ilgilendirir çünkü Genin'e göre (2007, p. 7) sanat felsefesi, "ti esti" diyen Aristoteles'ten beri, "bu nedir?" sorusuna cevap vermeyi hedefler.

¹² Chateau'nun belirttiği gibi felsefe alanında güzel sanatların tek bir eser bünyesinde mezc edilmesi olasılığına açıkça destek veren Kant'ken buna kesinlikle karşı çıkan Lessing'dir (2008, pp. 13-14).

¹³ Hegel'den akt. Yetkin, 2007, p. 110.

¹⁴ Hegel (2011, p. 114) tikel sanatların eklemli bütünlüğünden bahseder: Mimarının dışsal sanatı, Yontunun nesnel sanatı ve Resmin, Müziğin, Şiirin öznel sanatları. Hegel estetiğinde mimarlık, *Sembolik* formun baskın sanatıdır. Sanatın ikinci çağı olan *Klasik* dönemde baskın olan sanat biçimi ise heykel yani yontudur. *Romantik* sanatta ise resim, musiki ve şiir imtiyazlı konuma yükselen öteki sanat formlarıdır.

Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki titiz bir felsefi inceleme ile güzel sanatları beş kategoride sistemleştiren Hegel kendi estetik idealini, on sekizinci yüzyıl Fransız sanat kuramından faydalanarak ve bu poetika modelinin kurucusu olan selefi Charles Batteux'ü takip ederek oluşturmuştur (Bkz. Vancheri, 2018, pp. 249-250). Hegel kendi estetiğinde bu beş sanatın (1-Mimari, 2-Heykel, 3-Resim, 4-Müzik, 5-Şiir), gerçek sanatların kesin ve eklemli sistemini oluşturduğunu iddia eder. Canudo'nun da önce bir konferansta sözlü olarak sunulan sonra da 1911'de yayımlanan "Altıncı Sanatın Doğuşu" makalesiyle, on dokuzuncu yüzyılda sanat sistemini dayatan Hegel modelinden hareket ederek sinemayı güzel sanatlar içine yerleştirmesi tamamen sanatsal yönünü savunduğu sinemanın estetik meşruiyeti için sağlam bir dayanak bulma girişimidir. Canudo'nun kuramsal davası sinemanın sanat şeklinde tanınmasına ve eşzamanlı olarak sinemanın sanatsal potansiyelinin geliştirilmesi stratejisine dayanır. Bu öncü çalışması, modern şair Apollinaire'in çıkardığı sanat ve felsefe dergisi *Les Entretiens idéalistes*'de yayımlanmıştır. Zaten daha 1908'de İtalyanca yazdığı makalesi "Sinematografin Zaferinde" ilk kez sinemayı önceleyen sanat türlerini teker teker saymış, Hegel'in adını vermeden veya onun sanatsal modeline doğrudan referans yapmadan beş sanat ifadesine varmıştır: "Müzik ve onun tamamlayıcısı şiir. Mimari ve onun iki tamamlayıcısı resim ile heykel." Canudo'ya göre (2017, p. 67) dünyanın estetik ruhunun her zaman kendini gösterdiği ve hâlâ tezahür ettiği beş sanat ifadesi bunlardır. Onun için altıncı sanat olasılığı "hareket halindeki plastik sanattır" ve bu da kendisini "sinematografik tiyatrodan" icra etmektedir (Canudo, 2017, p. 74).

"Altıncı Sanatın Doğuşu" yazısında Canudo yine sinemayı önceleyen sanatları teker teker sayar ama ilk kez sinemayı yeni doğmakta olan bir altıncı sanat olarak ve sanatın yeni ifade biçimi olarak doğrudan tanımlayarak Hegelci Güzel Sanatlar Sistemi'ne sokar. Böyle yaparak sinema-odaklı estetik teorisine meşruiyet kazandırır. Ona göre altıncı sanat, mekânın ritimleri (plastik sanatlar) ile zamanın ritimlerinin (müzik ve şiir) muhteşem şekilde uzlaştırılması olacaktır. Canudo'nun güzel sanatlar arasında sentez yapan bu yaklaşımına göre yeni sanat ifadesi; zamanda, müzik ile şiir tarzında gelişen resim ve heykel olmalıdır (1911, pp. 169-170). Sinema(tograf) da aynı zamanda hareketli plastik sanat, yeni bir pantomim tiyatrosu, hareketli resim ve yeni bir dans şekli olduğundan altıncı sanat ismiyle anılmaya layık yegâne sentetik ifade aracıdır (1911, pp. 170, 173, 179). Aslında bu önemli makale altıncı sanatta ontolojik olarak tanımlanan zamanın ve mekânın birleşimi meselesine eğildiğinden ve görüntülerle temsil edilen farklı ritimlerin birleşimini içerdiğinden Canudo'nun daha sonra imza atacağı kuramsal metinlerin temellerini oluşturur (Gauthier, 2008, pp. 64-65). Canudo'nun teorik çıkarımlarının alametifarikası sinemanın sanatsal olasılıklarını bizzat sanat tarihinin evrimi içerisinde görmesinden kaynaklanır. Daha en başından beri sinemanın yeri, itibarlı güzel sanat dallarının arasındadır.

Canudo, 1919 itibarıyla sinemayı, başka bir zaman sanatı olan dansla¹⁵ özdeşleştirmeye başlayacağı altıncı sanat basamağından çıkararak yedinci sanat mertebesine taşıyacaktır. Bunu yaparken sanatı Romantik kavramsallaştırma aracı olarak Hegel'in kadar Schopenhauer'in estetik doktrininden faydalanacaktır. Üstelik bunu Hegel'dekin aksine şekilde, yani örtük biçimde değil de, ikinci filozofun adını ve sanat sistemi ile zaman-mekân ikiliğine dayanan tasnifini doğrudan anarak gerçekleştirecektir. İşte yedinci sanatın estetiğini ince ince tetkik eden Canudo'ya göre (1922, p. 222) "sinema, tüm sanatsal yaratım tarzlarının yenileyicisi olarak gelmektedir." Hegel'in beşli dizgesini kullanıp geliştiren Canudo, sinemayı sanat olarak çıkarmak istediği doruk noktasına Schopenhauer estetiğinin sentezinden geçerek ve (Schopenhauer'in sanat felsefesinden bir hayli etkilenen) Wagner'in tam sanat eseri kavramına (*Gesamtkunstwerk*) post-romantik¹⁶ bir esinle ulaşarak gerçekleştirebilecektir.

¹⁵ Luc Vancheri'ye göre Canudo'nun 1919'da dansı, müzik ile şiirin yanına yeni bir zaman sanatı olarak yerleştirmesi aslında üç mekân sanatı ile bir denge yaratmak istemesinden kaynaklanır. Canudo'yu on sekizinci yüzyıl sanat kuramlarının mirasçısı olarak kabul eden Vancheri'ye göre dansın gecikmeli tanınması, aslında Canudo'nun sinemada yaptığı bir keşfe yani Charlie Chaplin'in pantomimine bağlıdır. Böylece dans haklılığını bulur (2018, p. 257).

¹⁶ Bu terim Emmanuel Plasseraud'an (2011) ödünç alınmıştır.

Schopenhauer'in Zaman-Uzam Sanatları Ayrımının Yeniden Kullanımı

"Gelgelelim en yüksek görsel sanatlar, insan formuyla ilgili olanlardı ama medyalarının -resim, heykel, vb.- statik yapısı yüzünden bu sanatların insan hayatının karmaşıklığını ifade etme yetenekleri sınırlı oluyordu¹⁷."

Canudo'nun sinemanın kendi sanatsal bünyesinde zaman ve mekân sanatlarını sentezlediğine dair estetik görüşleri 1908'de basılan "Sinematografin Zaferi" makalesinde ve 1911'de yayımlanan "Altıncı Sanatın Doğuşu" isimli manifestosunda ilk olarak kendisini alttan alta göstermişti. 1919'da çıkan "Sinema Dersi" yazısı ise açık şekilde Schopenhauer'in sanat felsefesine başvurarak sanatları zaman-mekân ikileminde nasıl bölüştürdüğünü ve artık rahatça *yedinci sanat* olarak tanımladığı sinemanın bu iki grupta sıralanan altı güzel sanatı nasıl sentezlediğini açıkladığı en anlamlı teorik girişimidir. Peki, Canudo'nun Hegel estetiğinden olduğundan belki de daha fazla etkilendiği Schopenhauer'in sanat hakkındaki düşünceleri nelerdir ve daha önemlisi, bu filozof sanatları nasıl bir hiyerarşide tasnif eder?

Luc Vancheri'nin (2018, p. 260) de tespit ettiği gibi Canudo'nun aklında olan Schopenhauer'in İsteme ve Tasavvur Olarak Dünya isimli başyapıtının üçüncü kitabındaki XXXIX. başlığın içeriğidir. Schopenhauer (1912, pp. 1362-1363), "Müziğin Metafizigi Üzerine"¹⁸ başlığını verdiği bu ek kısmında şöyle yazar:

"Kurduğum sanatlar dizgesinde mimarlık ve müzik iki uç noktayı oluşturur. [...] Mimarlık sadece mekânda var olur, zamanla hiç ilişkisi yoktur. Müzik sadece zamanda var olur, mekânla en ufak bir bağlantısı yoktur." *İtalik* vurgular benim.

Schopenhauer'e göre sanat hiyerarşisinde müzik başlı başına bir yer kaplar çünkü mimarlık, plastik sanatlar ve şiir mekânın varlığını içerirken, müzik sadece zamanda var olur (Fauconnet, 1913, p. 405). Diğer bütün sanatlar görüngüler düzeyinde kalır (Cartwright, 2014, p. 474). Schopenhauer (2020, p. 387), sanat panteonunda en yüksek mertebeye çıkardığı müziğin estetiğini yüceltirken, "ona dünyanın ve bizlerin en derinine işaret eden daha öz ve ciddi bir anlam atfedilmelidir" der. Aynı şekilde insanların düşünce, heyecan ile davranışlarını konu edinen şiir, görsel sanatlardan üstündür çünkü görsel sanatlarda eksik olan şeyi yani ilerleyen hareketi kullanabilmektedir (p. 372). Bu filozofun biyografisini kaleme alan David E. Cartwright'ın (p. 280) gösterdiği gibi "Schopenhauer'in sanatı hiyerarşik sınıflandırması belli bir sanatın metafizik hakikati ifade etme derecesine bağlıydı." Bu sebepten şiir dediği tüm sözel sanatlar insan hayatının ve insanlığın İdeasının en etkili ifadesi de olsa; müziğin hakikati nakletme derecesi öteki sanatlardan daha yüksek olduğundan Schopenhauer müziği kendi sanat hiyerarşisinde zirveye oturtturarak, ona felsefeyle özdeş olan hakikatin nakli yeteneğini atfetmiştir (Cartwright, pp. 281-282).

"Sinema Dersi" makalesinde sinemanın doğuşunu kesin şekilde Yedinci Sanat'ın doğuşu olarak kabul ettiğini henüz ilk cümlesinde yazan Canudo (1919, p. 2), sanat dallarının Schopenhauer'den beri zaman ve mekândaki tezahürlerine göre gruplandırıldığını belirtir. Canudo'nun yedinci bir sanat geldiği şeklinde yaptığı estetik ve tarihsel tespit, Schopenhauer estetiğinde iki ana odak olan mimari ile müziğin işgal ettiği konuma tamamen bağlıdır. Peki, neden? Çünkü zaman sanatları gözün ve kulağın önünde cereyan eden musikiden, mekân sanatları da bakışlara bir vuruşta kendini dayatan mimariden ileri gelir. Canudo'ya göre; artık Mimarlık ve Müzik ile takipçileri olan Resim, Heykel, Şiir ve Dans "görüntünün yeni ifadesi" olan Sinemayla özetlenir. Sinemayı sadece zamanla gelişen bir görüntü olarak niteleyen Canudo'ya göre sinema bütün her şeyi karıştırmıştır (1919, p. 2). Canudo'nun teorisinde sinema, tüm sanatların (yani zamanın ve mekânın ritimlerinin) bir sentezi olarak sunulur ve

¹⁷ Cartwright, 2014, p. 281. *İtalik* vurgulamalar benim.

¹⁸ Ne yazık ki eserinin en güncel Türkçe çevirisinde bu ek yoktur. Bkz. Schopenhauer, 2020, pp. 320-328; 386-402.

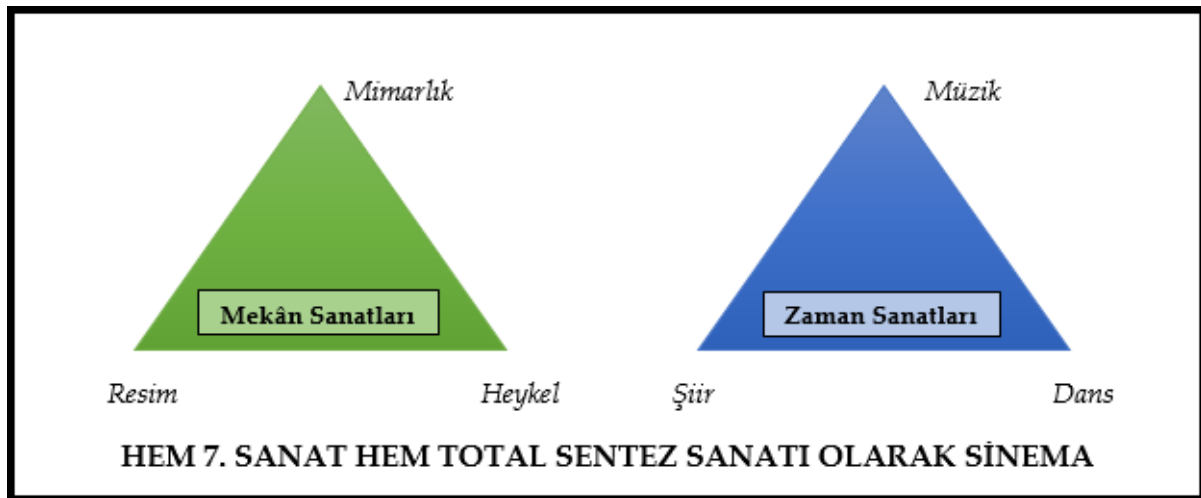
geleceğe doğru eğilir. Çünkü plastik sanatlardan daha eksiksiz biçimde giderek daha fazla (şimdiye kadar yalnızca sese, müziğe veya konuşmaya katılan) duygu uyandırabilecektir (1919, p. 2).

Canudo'nun 1919'daki makalesinden 1923 tarihli manifestosuna geçişi aslında radikal bir adımdır. Yedinci sanat biçiminde sinemanın popülerliğini misyonerce arttıran saf bir teorik teşebbüstür. Canudo, "Yedi Sanatlar Bildirisi"nde Hegel estetiğinden aldığı beş ögeli Güzel Sanatlar Sistemi'ne altıncı olarak *dansı*¹⁹ ve yedinci olarak da *sinemayı* eklemişler. Hegel'in pek ilgilenmediği, Schopenhauer'ın da sanat felsefesinde özel bir paye vermediği dans, Canudo'ya göre müzik ile şiirin buluştuğu ritmik bir sanat olarak altıncı sırayı işgal eder. Ayrıca Canudo, Schopenhauer estetiğinin musiki ve mimarlık sanatlarından türettiği ikili zaman-mekân sanatları ayrımını/karşıtlığını yeniden kullanır. Öteki dört sanat, üçgen formundaki şemanın en üst noktalarını tutan bu başat ikiliden ileri gelir.

Demek ki; Canudo güzel sanatları sadece birden yediye kadar hiyerarşi içinde numaralandırmaz ama altısını kendi içlerinde zaman (ritim) ile mekân (form) farklılıkları üzerinden ikiye ayırır. İşte tam da bu kapsamda yedinci sanatın öznesi sinemayı, kendinden önceki hem zaman hem de mekân sanatlarını uzlaştıran "total sentez sanatı" olarak niteler (Canudo, 1923, p. 2). Jean-Yves Chateau'ya göre (p. 33) Canudo, sinemayı bu ikili bölünmenin dışında konumlandırır çünkü sinema dünyanın zamansal ve uzamsal gerçekliğini ritmik ve plastik olarak ifade eder. Canudo'nun manifestosu (1923, p. 2), sinemanın paha biçilmez önemini ise zaruri işlevselliğine bağlı kalarak şöyle açıklar: "Diğerlerinin her zaman için yöneldiği total sanatı yaratmak için sinemaya ihtiyacımız var."

Bu kısa alıntıdan Canudo'nun modern sanat kuramı içinde esas konumdaki sinemaya atfedilen total (bütüncül) rolün Wagnerci romantik estetik doktrinden ileri geldiği rahatça anlaşılmaktadır. Canudo bu pek ünlenen 1923'teki manifestosunda bir şema çizerek, aslında 1919'da çıkan ama pek değinilmeyen "Sinema Dersi" makalesinde ilk kez yazıya döktüğü görüşlerini "Yedi Sanatlar" şeklinde görselleştirmiştir. Aşağıdaki görsel, Canudo'ya ait bu şemanın benzer uyarlamasıdır.

Görsel-1: Canudo'nun Güzel Sanatlar Teorisinin Şeması²⁰

¹⁹ Canudo; pantomimin jestlerle, dansın da vücut ritimleriyle (sinemanın tam manasıyla başardığı) sessizliği çağrıştıran bu sanatı aradıklarını 1919'da yazmıştır. Onun Charlie Chaplin'i tek gerçek deha olarak kabul etmesi de bu sanatçının sinemada "jest sözlüğü" yaratabilmesine bağlıdır (Canudo, 1919, p. 2).

²⁰ Canudo, 1923, p. 2.

Canudo'nun sinemayı yüceltirken 1923'te ulaştığı estetik sentezi, Schopenhauer'in müzik kuramından doğrudan etkilenen on dokuzuncu yüzyıl meşhur opera bestekârı, tiyatro yönetmeni ve müzik teorisyeni Richard Wagner'in sanatları birleştirme yani sentezleme yaklaşımıyla birlikte ele almak gerekir.

Wagner'in Total Sanat Eseri Sentezine Yedinci Sanatla Geçiş

"Bazin'in daha sonraki 'toplam sinema miti'nden ziyade Canudo 'topyekûn sanat formu mitini' destekler²¹."

Schopenhauer'in müzik felsefesi, derin felsefi tutkuları olan bestecilerin ilgisini çekecek, onlara aynı şeylerin bir filozofun yaptığı gibi ama daha dolaysız, etkili ve net ifade edilebileceğini düşünecekleri araçlar sağlayacaktı (Cartwright, p. 282). Onun müziğe hakikati daha etkili ifade etme gücü affettiği "Müziğin Metafiziği Üzerine" denemesi, Schopenhauer felsefesini 1849'da gittiği gönüllü sürgünde keşfeden Richard Wagner'in tarihsel operaları bırakmasına yardımcı olur (Bkz. Cartwright, pp. 448, 472). Cartwright (p. 474) tam da bu noktada ince bir karşılaştırmalı tahlil yapar ve Wagner'in opera sanatı içinde farklı sanatları mezcetme fikrini açıklar:

"Wagner'in tüm sanatsal çalışmaları, söz ve görüntüyü gerektiriyor, şiire öncelik tanıyor, müzik, söz ve sahnenin karşılıklı etkileşimine dayanıyordu. Bu birleştirme, sanatları sentezleme işi, Romantiklere kadar uzanıyordu." İtalik vurgular benim.

1908'de *Psychologie musicale des Civilisations* [Tr. *Uygurlukların Müzikal Psikolojisi*] isimli telif bir kitap yazan müzikolog Canudo, sinemanın estetik meşruiyetini kanıtlamaya giriştiği yazılarında ilk önce bu yeni doğan görsel ifade aracının, zaman (müzik, şiir, dans) ve mekân (mimari, resim, heykel) sanatları tasnifini içinde barındıran yetkin bir yedinci sanat olduğunu ileri sürmüştü. "Yedinci Sanat ve Estetiği" isimli makalesinde Canudo (1922, p. 158), hem ressamı hem müzisyeni hem de şairi kapsayan yönetmeni (onun kullandığı tabirle ekranisti) bir sanatçı olarak görür ve kafasındaki üstün nitelikli sinema yönetmenini meşhur Romantik bestekâr Wagner'le karşılaştırmaktan çekinmez: "Aynı anda hepsi olabilen Ekranın Wagner'ini beklerken."

Canudo için ekranist, yani bir nevi ışık ressamı, yepyeni ama hiç bilinmeyen bir sanatçı olarak, aynı anda Raffaello ile Mozart'ı, Michelangelo ile Beethoven'i, Watteau ile Berlioz'u incelemeyi bilenlerin dikkatini çekecektir (Bkz. Canudo, 1921-a, p. 28). Canudo'nun resim ile müzik arasında yaptığı bu sanatsal *paragone* çok anlamlıdır çünkü sinema sanatçısı, ancak ressamla müzisyeni aynı anda etüt etmeyi bilen eğitilmiş bir göz tarafından fark edilebilecektir. Jean-Yves Chateau'nun (p. 35) da iyi tespit ettiği gibi Canudo için sanat her zaman aristokratiktir, sanatçı yalnız bir bireydir ve sanatta tasarım tek bir insana aittir²². Canudo'nun Wagnerci perspektifinden sinemada yönetmen (yani ekranist); şiir, resim ve müzik sanatlarını de kapsayan bir yaratıcı işlev ve estetik rol üstlenmektedir.

Schopenhauer'in müzik felsefesinden etkilenerek kendi sanat teorisi "total sanat eserini" yaratan müzik kuramcısı Wagner'in sanatsal estetik sentezi, Canudo'nun sinema estetiği teorisine nüfuz eder. Canudo'nun 1923'te kendi dergisinde yayımlayacağı "Yedi Sanatlar Bildirisi"nde Wagner'in Romantik sanattan feyz alan estetik rüyası *Gesamtkunstwerk*²³ kavramı, "total sentez sanatı şeklinde özetlenen sinemada" kendi yansımaları bulacaktır.

²¹ Stam, 2014, p. 37. İtalik vurgulamalar benim.

²² Canudo'nun eserine tek başına nüfuz eden ve sahip çıkan sanatçı yaklaşımı da Wagner'in opera sanatı ve sanatçısı arasındaki girift ilişki hakkındaki düşüncesiyle tamamen uyumludur çünkü "Wagner düşüncelerini topluma mesaj olarak aktarmanın aracı olarak gördüğü opera sanatının yaratıcı tarafından tam denetim altında tutulması gerektiğini düşünüyordu." Bkz. Boran & Şenürkmez, 2018, p. 227. İtalik vurgulamalar benim.

²³ "Wagner'in opera biçimini ideal biçim olarak kabul etmesi de birçok sanatı bir arada barındırmasından kaynaklanıyordu. Müzik, şiir, edebiyat, sahne tasarımı ve tiyatroyu iç içe bulunduran opera için Wagner *Gesamtkunstwerk* (toplu sanat yapıtı) terimini kullanıyordu." Bkz. Boran & Şenürkmez, 2018, p. 227. İtalik vurgulamalar benim.

Böylece, Wagner'in Alman Romantizmi bağlamında ürettiği total sanat eseri yani bir nevi müzikli drama projesini Canudo'ya göre "görsel drama" olarak sinema sanatı, yirminci yüzyılda hayata geçirecektir²⁴. Canudo, sinemaya tiyatrodan gelen her tür etkiye karşıdır. Hatta sinema ile tiyatro arasında hiçbir ortak öge olmadığını ve analoji de olamayacağını not düşer. Canudo için sinema, geleneklerle çürümüş Avrupa kıtasında tiyatronun absürt bir kölesidir. Onun yarattığı *görsel drama* terimi, teknik manada Avrupa yapımlarına tamamen üstün gelen, Amerikan filmlerini işaret etmektedir. Bu bağlamda, görsel drama, Amerika'dan yani entelektüel bir geleneği olmayan ama estetik olarak Canudo'nun tam olarak "ekran sanatı" şeklinde tanımladığı sinema içinde doğan Amerikalılardan ileri gelir (Bkz. Canudo, 1921-b, pp. 34-36).

Wagner'in sanat ile devrimi yakınlaştıran politik ilhamından tamamen sıyrılmış Canudo, sinemayı, sanatları en büyük mükemmelliklerinde birleştirmek zorunda olan Wagner'in "geleceğin eseri" kavramını anımsatan yeni bir operayla kıyaslamaktan geri durmaz (Vancheri, 2018, p. 263)²⁵. Vancheri (p. 264), 1921'den beri Canudo'nun sanat teorisinde filmin; "şiirin, tablonun ve senfoninin sentezi" olarak tasvir edildiğini de hatırlar. Zaten 1920'lerin avangart estetik tartışmaları, sinemanın sanat formu olarak tanımlanması sürecinde müziğe başrol vermiştir. Bunun sebebi, müzik sanatının "taklitten" (yani *mimesisten*) özgürleşmesi ve soyutlamayı örneklemesidir. Canlı resim olan sinema, fiziksel olarak müziğin özelliklerini içeren ve bunları resmin özelliklerine ekleyen sanattır (Bkz. Château, 1992, pp. 82-83). Ancak, böyle bir sanat eserini sadece insanlığın büyük devriminin verebileceğini ileri süren Wagner'in politik-estetik projesine karşı Canudo'nun esinlenmesi özünde estetik bir devrimin coşkusunu kapsamaktadır (Vancheri, p. 265).

Sonuç

Sinemanın neden ve nasıl bir sanat olduğu ve niçin "yedinci sanat" lakabını aldığı meselelerini irdelemek isteyen bu çalışma, sanat olarak sinema fikrinin özündeki felsefi temellerini göstermek amacıyla kaleme alınmıştır. Araştırmada; aşağı yukarı 1920'lerden beri sinemayla hemen hemen eşdeğer görülen yedinci sanat teriminin basit bir sıralama numarası olarak verilmediği, izlenimci eleştirilen bakış açısıyla üretilen modası geçmiş bir kavram olmadığı, aksine felsefi, estetik ve tarihsel arka planında Hegel, Schopenhauer gibi ciddi düşünürlerin ve Wagner gibi Romantik müzik dehasının olduğu belirlenmiştir.

Riccio Canudo estetik, roman yazarı, müzikolog, sanat erbabı, edebiyat eleştirmeni, şair gibi yakıştırmaların hakkını vermiştir. Yirminci yüzyıl başında modern sanatı yenileyen tüm avangart estetik hareketlerin yılmaz destekçisi Canudo'nun güzel sanatlar kuramı ile yedinci sanat olarak sinema bakış açısını ele almanın ve bunu post-romantik bir düşünsel çerçeveden analiz etmenin, aradan yüzyıl geçtikten sonra neden yapıldığı aşağıdaki anlatımlarda yeniden açıklanmıştır.

Canudo'nun yaklaşık bir asır önceye dayanan görüşlerini açıklamak, kendinden önceki tüm sanat dallarını kapsayan, özetleyen ve aşan total bir sentez sanatı olarak sinemanın henüz sessiz dönemde elde ettiği estetik meşruiyet ile entelektüel kazanımlarını ortaya koyma açısından değerli bir çabayı ifade etmektedir. Bu makalede, Canudo'nun kuramında sinemanın Hegel (beşli güzel sanatlar dizgesi), Schopenhauer (zaman ve uzam sanatlarının füzyonu) ve Wagner'in (tam sanat eseri) estetik öğretilerinden faydalanılarak nasıl bütüncül

²⁴ Tıpkı Canudo gibi müzikolog olan Adorno (2018, p. 260), Wagner'in düşünce yapısının iki Romantik Alman filozoftan nasıl etkilendiğini şöyle gösterir: "*Schopenhauer'e yönelmeden önce gençliğinde Feuerbach'tan derinden etkilendiği bilinen Wagner, tam anlamıyla devrimci bir genç Hegelcidir.*" İtalik vurgulamalar benim. Alman Romantik opera geleneğinde Wagner'in yenilik yaparak, nasıl "müzikli drama" denen melez bir tür yarattığını anlamak için bkz. Boran & Şenürkmez, 2018, pp. 218-229.

²⁵ Sanat felsefecisi Arthur C. Danto (2017, p. 149), "*müzik estetiği*, bazı durumlarda mimari estetiği ve sıklıkla filmlerin estetiği bizi türlü ruh hallerine sokar" demektedir. İtalik vurgulamalar benim. Müzik ve sinemanın çeşitli "ruh hali" yaratma potansiyeli ile "soyutlama eğilimi" çağdaş estetikçilerin dikkatini çeker.

sanat şeklinde tasarlandığı ve zaman ile uzam sanatlarını kapsayan güzel sanatların sentezine ulaştığı belirlenmiş ve söz konusu hususlar gözler önüne serilmiştir. Üstelik Canudo yedinci sanat davasını savunurken sadece dönemin Amerikan sinemasına özgü olduğunu iddia ettiği ve yaşlı Avrupa kıtasında çevrilen teatral üslup yanı ağır basan filmlerde olmadığını gösterdiği bir teknik unsur olan görsel drama estetiğine asıl ağırlık ve vurguyu yapmıştır. Ekranist adını verdiği yönetmenin sanatını Wagnerci bir tarzla savunan Canudo, daha o dönemde *auteur* sinemasının yani yaratıcı/yazan yönetmenin savunusunu yapmıştır.

Son tahlilde Canudo'nun gözünde sinema, insan ruhunu az ya da çok yansıtan zaman sanatları ile mekân sanatlarını birleştirmeyi, iç içe geçirmeyi hatta birlikte yaşatmayı başaran potansiyel bir senteze yani güzel sanatların yedinci basamağına -daha doğru tabirle zirvesine- ulaşmıştır.

Çıkar Çatışması Beyanı:

Makale yazarı herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Kaynakça

- Adorno, T. W. (2018). *Müzik Yazıları: Bir Seçki*, (Çev. Şeyda Öztürk), İstanbul: YKY.
- Agel, H. (1966). *Esthétique du cinéma*, Paris : PUF.
- Aitken, I. (2015). *Avrupa Sinema Kuramları*, (Çev. Zahit Atam, Selin Akgül & Başak Erzi), İstanbul: Doruk.
- Alatlı, A. (2021). *Suç Ortağı Hollywood*, İstanbul: Turkuvaz Kitap.
- Andrew, D. (2010). *Büyük Sinema Kuramları*, (Çev. Zahit Atam), İstanbul: Doruk.
- Boran, İ. & Şenürkmez, K. Y. (2018). *Kültürel Tarih Işığında Çoksesli Batı Müziği*, İstanbul: YKY.
- Canudo, R. (2017). "The Triumph of the Cinema", (Çev. Siobhan Quinlan), *Early Film Theories in Italy, 1896-1922: The Little Magic Machine* (Ed. Francesco Casetti, Silvio Alovio & Luca Mazzei), Amsterdam: Amsterdam Üniversitesi Yayınları, pp. 66-74. [orijinal ilk basım 1908] <https://doi.org/10.1515/9789048527106-001> Erişim Tarihi: 8.12.2021.
- Canudo, R. (1911, 25 Ekim). "La naissance d'un sixième art. Essai sur le cinématographe", *les Entretiens idéalistes*, cilt: X, sayı: LXI, pp. 169-179.
- Canudo, R. (1919, 23 Ekim). "La Leçon du Cinéma", *L'Information financière, économique et politique*, sayı: 286, p. 2.
- Canudo, R. (1921-a, Nisan). "L'Esthétique du septième art", *Le Film*, sayı: 180, pp. 27-28.
- Canudo, R. (1921-b, Mayıs-Haziran). "L'Esthétique du septième art-II. LE DRAME VISUEL", *Le Film*, sayı: 183, pp. 26-27.
- Canudo, R. (1921-c, Kasım). "Esthétique du septième art : Le ciné-roman en épisodes", *Le Film*, sayı: 183, pp. 26-27.
- Canudo, R. (1922, Mayıs) "Le septième art et son esthétique", *L'Amour de l'Art*, sayı: 5, pp. 158-159.
- Canudo, R. (1922, Temmuz). "Le septième art et son esthétique. Du langage cinématographique", *L'Amour de l'Art*, sayı: 7, pp. 221-222.
- Canudo, R. (1923, 25 Ocak). "Manifeste des SEPT ARTS", *Gazette des Sept Arts*, sayı: 2, p. 2.
- Canudo, R. (1927). "Réflexions sur le septième art", *L'Usine aux images*, Paris: Etienne Chiron, pp. 29-47. [orijinal ilk basım 1923]

- Canudo, R. (1968, Ocak). "Sinema", (Çev. Tahsin Saraç), *Türk Dili*, sayı: 196, pp. 298-300. [orijinal ilk basım 1927]
- Canudo, R. (1994, Mart). "Altıncı Sanatın Doğuşu", (Çev. Müge Özbay), *Görüntü*, sayı: 2, pp. 61-67. [orijinal ilk basım 1911]
- CASA. (1923, 1 Kasım). "Le septième art et les intellectuels", *Gazette des Sept Arts*, sayı: 9, p. 8.
- Casetti, F. (2000). *Les Théories du cinéma depuis 1945*, (Çev. Sophie Saffi), Paris: Nathan.
- Casetti, F. (2011). "Sinemasal Deneyim", (Çev. Defne Kırmızı), *Sinecine*, sayı: 2(2), pp. 81-93.
- Casetti, F. (2017). "The Throb of the Cinematograph". *Early Film Theories in Italy, 1896-1922: The Little Magic Machine*, (Ed. Francesco Casetti, Silvio Alovio & Luca Mazzei), Amsterdam: Amsterdam Üniversitesi Yayınları, pp. 11-32. <https://doi.org/10.1515/9789048527106-001> Erişim tarihi: 5.12.2021.
- Casetti, F. (2021). "Sinemanın Yeniden Konumlandırılması", (Çev. Pınar Fontini), *Post-Sinema. 21. Yüzyıl Sinemasının Kuramsallaştırılması* (Ed. Shane Denson & Julia Leyda), İstanbul: Nota-Bene, pp. 173-210.
- Cartwright, D. E. (2014). *Schopenhauer*, (Çev. Sibel Erdurman), İstanbul: TİBKY.
- Château, D. (1992). "Le rôle de la musique dans la définition du cinéma comme art : à propos de l'avant-garde des années 1920", *Cinémas*, sayı: 3(1), pp. 78-94. <https://doi.org/10.7202/1001181ar> Erişim tarihi: 10.12.2021.
- Château, D. (2006). *Esthétique du cinéma*, Paris: Armand Colin.
- Chateau, J-Y. (2008) *Pourquoi un septième Art ?*, Paris: PUF.
- Danto, A. C. (2017). *Sanat Nedir*, (Çev. Zeynep Baransel), İstanbul: Sel.
- Dubois, R. (2008). *Hollywood, cinéma et idéologie*, La Rochelle: Sulliver.
- Epstein, J. (1955). *Esprit de Cinéma*, Cenevre-Paris: Jeheber.
- Farago, F. (2017). *Sanat*, (Çev. Özcan Doğan), Ankara: Doğu Batı.
- Fauconnet, A. (1913). *L'Esthétique de Schopenhauer*, Paris: Librairie Félix Alcan.
- Ferry, L. (2012). *Homo Esteticus. Demokrasi Çağında Beğeninin İcadı*, (Çev. Devrim Çetinkasap), İstanbul: Pinhan.
- Gauthier, C. (2008). "L'introuvable critique. Légitimation de l'art et hybridation des discours aux sources de la critique cinématographique", *Mil neuf cent. Revue d'histoire intellectuelle*, sayı : 26, pp. 51-72.
- Genin, C. (2007). "Présentation: L'esthétique". *Images et Esthétique*, (Ed. Christophe Genin), Paris: Sorbonne Yayınları, pp. 5-15.
- Hegel, (2011). *Estetik Üzerine Dersler/Giriş*, (Çev. Aziz Yardımlı), İstanbul: İdea.
- Herpe, N. (1996, 20 Şubat). "Canudo revient au premier plan", *Libération*. https://www.liberation.fr/culture/1996/02/20/canudo-revient-au-premier-plan_162432/ Erişim tarihi: 7.12.2021.
- Les Amis de Canudo (1924, Mart). "L'invitation", *Gazette des Sept Arts*, sayı: 10, p. 8.
- Pezzella, M. (2006). *Sinemada Estetik*, (Çev. Fisun Demir), Ankara: Dost Kitabevi.
- Pinkard, T. (2020). *Hegel*, (Çev. Mehmet Barış Albayrak), İstanbul: TİBKY.

Plasseraud, E. (2011). *L'art des foules. Théories de la réception filmique comme phénomène collectif en France (1908-1930)*, Villeneuve d'Ascq: PUS. <https://books.openedition.org/septentrion/46085#ftn35> Erişim tarihi: 4.12.2021.

Redding, P. (2021). *Hegel'in Felsefesi*, (Çev. Ahmet Fethi Yıldırım), İstanbul: Beyoğlu Kitabevi.

Schopenhauer, A. (2020). *İsteme ve Tasavvur Olarak Dünya*, (Çev. A. Onur Aktaş), Ankara: Doğu Batı.

Schopenhauer, A. (1912). *Le Monde comme volonté et comme représentation*, (Çev. Auguste Burdeau), Paris: Librairie Félix Alcan. <https://www.schopenhauer.fr/oeuvres/fichier/le-monde-comme-volonte-et-comme-representation.pdf> Erişim tarihi: 9.12.2021.

Stam, R. (2014). *Sinema Teorisine Giriş*, (Çev. Selda Salman & Çiğdem Asatekin), İstanbul: Ayrinti.

Vancheri, L. (2018). *Le cinéma ou le dernier des arts*, Rennes: PUR.

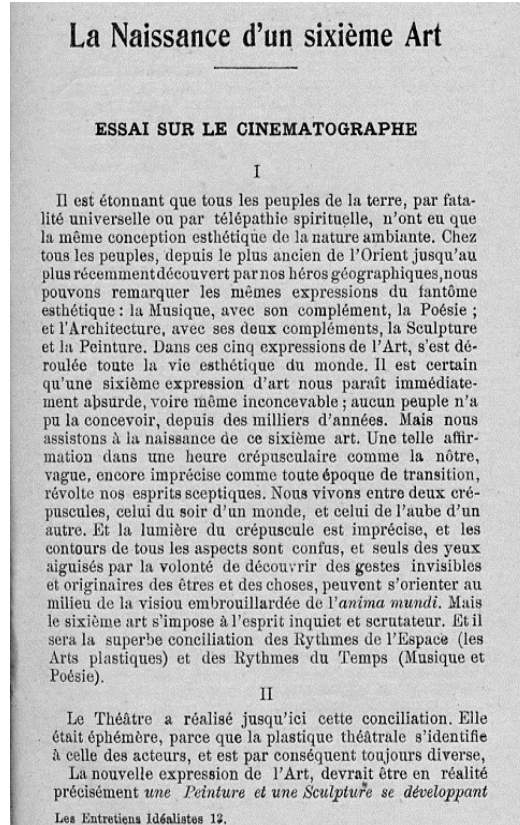
Yetkin, S. K. (2007). *Estetik Doktrinler*, Ankara: Palme.

(1921, 4 Nisan), *Paris-Midi*, sayı: 3355, p. 1.

(1923, 25 Ocak). *Gazette des Sept Arts*, sayı: 2, p. 1.

Ekler

EK-1

Canudo'nun "Altıncı Sanatın Doğuşu. Sinematograf Üzerine Deneme" adlı uzun manifestosu itibarlı bir sanat ve felsefe dergisinde yayımlanır. İdealist estetiğin kurucularından Hegel'in Beşli Güzel Sanatlar Sistemi'ni takip eden Canudo'nun kuramında, dünyanın tüm estetik yaşamı sanatın bu beş ifadesinde (*Müzik, Şiir, Mimarlık, Heykel ve Resim*) gözler önüne serilmiştir. İnsanlığın Altıncı Sanat'ın doğuşuna tanıklık ettiğini iddia eden Canudo için bu yeni sanat, mekânın ritimleri (Plastik Sanatlar) ile

zamanın ritimlerinin (Müzik ile Şiir) muhteşem şekilde uzlaştırılması olacaktır. Aynı zamanda Canudo, Schopenhauer estetiğinde ikili gruba ayrılan zaman ile mekân sanatlarının sinemada birleşeceğini düşünmektedir.

Kaynak: Canudo, 1911, p. 169.

EK-2

M. Canudo dont on connaît l'esprit remuant et chercheur vient de fonder : *Le club des amis du 7e art*. Il s'agit du cinéma bien entendu.

M. Canudo lance une ardente proclamation où il affirme qu'il faut :

1° Relever le niveau intellectuel de la production cinématographique et ce dans un but esthétique et commercial. Car il ne faut pas oublier que la littérature française ne s'est imposée au monde entier que par sa « qualité » ;

2° Agir par toutes voies de propagande auprès de l'Etat, afin que des lois équitables et des appuis raisonnables soient par lui fournis à l'art de l'écran.

Canudo'nun "Le club des amis du 7e art" isimli sinema kulübünü kurduğunu ve amacının film üretiminin entelektüel seviyesini ilerletmek olduğunu yazan gazete haberi. Sinemanın estetik seviyesi Canudo'nun düşüncesindeki problemlerin başında gelir.

Kaynak: *Paris-Midi*, 1921, p. 1.

EK-3

Sinema kulübünde Canudo'nun başkanlığında yapılan entelektüel bir sanat toplantısı. Merkezde ön planda oturan ve doğrudan fotoğraf makinesine bakan kravatlı kişi Canudo'dur.

Kaynak: Canudo, 1921-c, p. 27.

EK-4

Canudo'nun "Sinema Dersi" isimli makalesinde filozof Schopenhauer'e doğrudan referans yapılır. Sinemanın doğuşunu *Yedinci Sanat*'ın doğuşu olarak kabul eden Canudo, sanatın Schopenhauer'den beri zaman ve mekândaki tezahürlerine göre gruplandırıldığını belirtir. Zaman sanatları gözün ve kulağın önünde cereyan eden musikiden, mekân sanatları da bakışlara bir vuruşta kendini dayatan mimariden ileri gelir. Canudo'ya göre; artık Mimarlık ve Müzik ile takipçileri olan Resim, Heykel, Şiir ve Dans görüntünün (yani imajın) yeni ifadesi olan sinemayla özetlenir. Sinemayı sadece zamanla gelişen bir görüntü olarak niteleyen Canudo'ya göre sinema her şeyi karıştırmıştır.

Kaynak: Canudo, 1919, p. 2.

EK-5

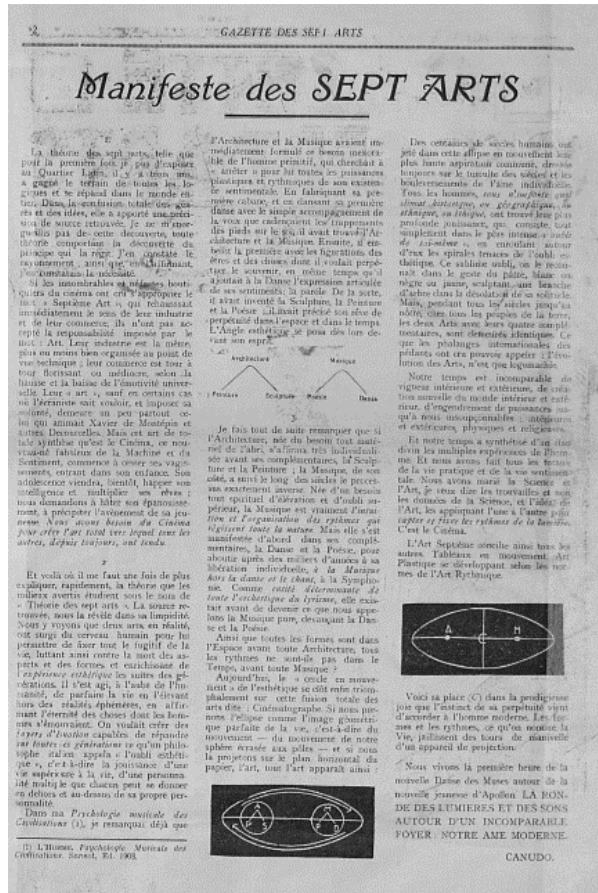

Canudo, "Yedinci Sanat ve Estetiği" isimli bu ufuk açıcı makalesinde hem *ressamı* hem *müzişyeni* hem de şairi kapsayan *yönetmeni* (onun kullandığı tabirle *ekranisti*) bir sanatçı olarak görür. Kafasındaki üstün nitelikli sinema yönetmenini de Wagner'le karşılaştırır: "Aynı anda hepsi olabilen Ekranın Wagner'ini beklerken" Schopenhauer felsefesinden etkilenerek kendi müzikal sanat teorisi "total sanat eserini" yaratan Richard Wagner'in estetik sentezi, Canudo'nun sinema estetiğine nüfuz eder.

Kaynak: Canudo, 1922, p. 158.

EK-6

Canudo'nun hem Hegel'in Beşli Güzel Sanatlar modelini izleyen ve onu yediye çıkartarak değiştiren hem de Schopenhauer'in zaman ve mekân sanatları birleşimini Wagnerci tarzda total sanat olarak sinema içinde eklemlen tek sayfalık "YEDİ SANATLAR Manifestosu". Bu estetik bildiri esasen 1919'da yazdığı "Sinema Dersi" makalesinde sergilediği fikirleri sistematiğeleştirir.

Kaynak: Canudo, 1923, p. 2.

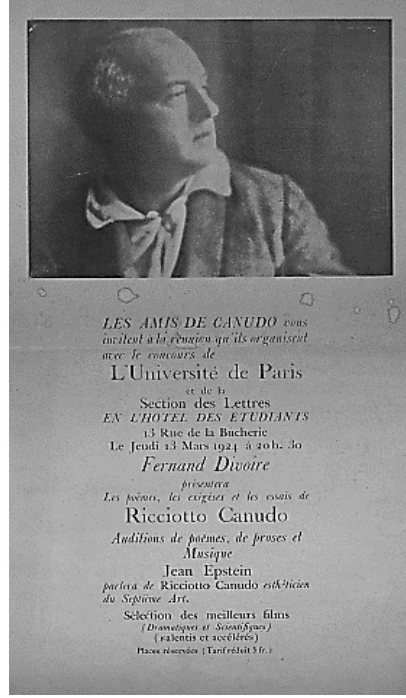
EK-7

CASA'nın yani Yedinci Sanatın Dostları Derneği'nin büyük bir entelektüel başarısının reklamı: "Yedinci Sanat ve Entelektüeller" isimli konferans Louvre Müzesi'ndeki Sonbahar Salonu'nda 21 Kasım ve 5 Aralık 1923 tarihlerinde düzenlenecektir. Aynı zamanda, Yıllık Film Salonu'nda sezonun güzel filmlerinden parçalar gösterilip yorumlanacaktır. Genç bir sanat olarak sinemanın Avrupa'nun en itibarlı müzelerinden biri ile buluşması bu yedinci sanatın kurumsal meşruiyet kazanma sürecinde dönüm noktası olmuştur.

Kaynak: CASA, 1923, p. 8.

EK-8

1923'te hayatını kaybeden Canudo'yu vefalı sanatçı dostları unutmaz. Paris Üniversitesi'nin desteğiyle, bu büyük sanat adamı için 13 Mart 1924 düzenlenen anma gecesinde ona ait şiirler, denemeler ve eleştiriler kendisi de yazar, gazeteci ve şair olan arkadaşı Fernand Divoire tarafından takdim edilir. Fransız İzlenimci sinema hareketinin önemli bir yönetmeni olduğu gibi sinema üzerine kuramsal denemeler de kaleme alan Jean Epstein ise "Ricciotto Canudo, Yedinci Sanatın Estetikçisi" adlı konuşma yapar. Bu duyuruya merhum Canudo'nun bir hayli artistik portre fotoğrafı eşlik eder.

Kaynak: Les Amis de Canudo, 1924, p. 8.

EK-9

Canudo'nun kendi imkânlarıyla çıkardığı itibarlı güzel sanatlar dergisi *Gazette des Sept Arts*'ın kapağında yedi sanatlar mekân-zaman ikiliğine göre sıralanır: Mimari-Resim-Heykel-Müzik-Şiir-Dans-Sinegrafi (yani sinema).

Kaynak: *Gazette des Sept arts*, 1923, p. 1.